

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКИМИ РИЗИКАМИ

А. О. Сметанкіна, студентка
І. О. Тарасенко, д.е.н., професор
Київський національний університет технологій і дизайну

Пріоритетом економічної політики держави є забезпечення стабільних темпів економічного розвитку на основі стійкого та динамічного управління фінансовим сектором. Значну роль в цьому процесі відіграє управління ризиками банківської системи, що, в свою чергу, визначає стан інвестиційного клімату в країні, рівень розвитку фондового ринку, особливості регулювання банківської діяльності та інші макроекономічні параметри економіки.

Метою даного дослідження є аналіз стану поточної ситуації з банківськими ризиками в Україні, виявлення основних факторів зростання ризиків банківської системи та визначення напрямів удосконалення системи управління ризиками банківської системи України з подальшими перспективами їх реалізації.

За час незалежності України вітчизняна банківська система пережила кілька складних, руйнівних криз (кризи 1994, 1998 та 2004 років) і на даний час переживає наслідки тривалої міжнародної фінансово-економічної кризи, що негативно впливає на її стабільність. Водночас, стабільність банківської системи залежить значною мірою від стабільності та ефективності системи державного управління банківською сферою, засад її функціонування та обраних нею орієнтирів, які потребують суттєвого вдосконалення.

Вагомий внесок у розробку теоретичних положень та методологічних підходів до оцінки і управління банківськими ризиками зробили провідні вітчизняні вчені-економісти: М.Д. Білик, Л.А. Бондаренко, О.В. Васюренко, В.В. Вітлінський, А.М. Герасимович, О.В. Дзюблюк, О.А. Кириченко, Т.Т. Ковальчук, А.В. Коротеєва, В.І. Міщенко, А.М. Мороз, Л.О. Примостка, О.В. Пернарівський, В.М. Попович, Т.О. Раєвська, Л.Ф. Романенко та ін.

Банківський ринок України нині перебуває в стані кризи внаслідок впливу курсових коливань, втрати активів у Криму та зоні АТО (втрата більше 15% активів та пасивів банків), падіння кредитоспроможності клієнтів, масового скорочення персоналу і продовження серії дефолтів фінансових установ.

За останні 13 місяців офіційно неплатоспроможними визнано банки, які на початку минулого року контролювали 13,5% ринку депозитів населення і 13,9% активів банківської системи. У зв'язку з кризовим станом банківської системи НБУ розпочав процес активного рефінансування банків. Проте, принцип рівнодоступності до коштів НБУ, на той час не працював. Регулятор також підняв ставку рефінансування вище за рівень доходності ОВДП для недопущення операцій РЕПО. Після проведення стрес-тестів НБУ (що проводилось ще за курсу 15,7 грн. за долар), виявилось, що банківській системі необхідне збільшення капіталу більше, ніж на 100 млрд. грн. За неофіційною оцінкою рівень проблемних кредитів в банківській системі перевищив 50%.

Банки зіштовхнулись з курсовою проблемою – вони були вимушені повертати строкові валютні депозити, в той час як платоспроможність клієнтів за валютними кредитами стрімко знижувалася. У підсумку це змусило банківські установи піднімати ставки за валютними кредитами, йти на міжбанківський ринок або залучати кошти у материнських структур.

Враховуючи сучасні економічні реалії та тенденції розвитку фінансових ринків, наявними є численні виклики розвитку банківської системи України, зокрема: стабілізація банківського сектору, подолання корупції шляхом більшої автоматизації банківського нагляду з подальшою можливістю підвищення прозорості нагляду, підвищення ефективності фінансового управління тощо. Всі зазначені виклики сигналізують про нагальну необхідність реформування системи банківського нагляду, зокрема й пруденційного.

На даний момент в Україні послідовно реалізуються реформи у фінансовій сфері. З одного боку, здійснюються реформи державних фінансів, що передбачає: стабілізацію дефіциту державного бюджету, оптимізацію

державного боргу, підвищення ефективності державних видатків, удосконалення управління державними фінансами, посилення фінансової та фіскальної дисципліни, реформу міжбюджетних відносин. З іншого ж боку – проводяться реформи фінансового сектору, що спрямовані, зокрема, на утримання низького рівня інфляції, підвищення стабільності та рівня капіталізації фінансової системи, збільшення обсягу надання фінансових послуг, відновлення кредитування економіки з одночасним зниженням рівня ризиків фінансової системи, зростання і розвиток фондового ринку та ринку фінансових послуг. Проте, в реальності має місце ситуація, коли фінансова система, покликана забезпечувати сталий економічний розвиток держави, не здатна повноцінно функціонувати та виконувати покладені на неї функції. Серед таких причин: зменшення обсягів надання фінансових послуг, особливо обсягів кредитування бізнесу й населення; брак довгострокових фінансових ресурсів; низький рівень розвитку й низька прозорість фінансового ринку тощо.

З метою досягнення максимального стабілізаційного ефекту в країні має функціонувати ефективна система пруденційного банківського нагляду, починаючи від локального рівня (нагляд в межах окремого банку) та рухаючись до регіонального (в межах територіальних представництв центральних банків), національного (на рівні центрального банку) та наднаціонального рівнів нагляду. Така організаційна будова забезпечуватиме максимальне покриття внутрішнього та зовнішнього середовища з метою ефективного управління банківськими ризиками. В цілому ж зміцнення ролі НБУ в межах пруденційного нагляду в контексті управління банківськими ризиками може відбуватися за трьома сценаріями: перебирання Національним банком України на себе частини ризиків; використання важелів, стимулюючих орієнтацію банківських установ на менш ризиковані операції; дотримання вимог та нормативів; визнання того, що банки здатні самостійно управляти ризиками і забезпечувати самостійність шляхом розвитку ризик-менеджменту.